

Надія Моїсеєнко,

наук. співроб. НБУВ

Аліна Колесніченко,

мол. наук. співроб. НБУВ

БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ З ПИТАНЬ ПРАВознавства та державотворення в електронному середовищі

Аналізуються електронні бібліографічні ресурси державних установ, національних та обласних наукових бібліотек з питань правознавства та державотворення за виданням «Держава і право: електронні бібліографічні ресурси: путівник / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад. : Н. І. Моїсеєнко, А. М. Колесніченко ; наук. ред. Т. В. Добко. – К., 2010. – 118 с.». Стверджується, що поява путівника є актуальним та своєчасним кроком у напрямі вдосконалення ефективності обслуговування користувачів та надання допомоги під час пошуку потрібної їм інформації.

Ключові слова: електронні бібліографічні ресурси, електронне середовище, веб-портал НБУВ, нормативно-правова інформація, законодавчі бази даних.

Накопичення інформації, інтенсивний розвиток традиційних друкованих видань та електронних інформаційних ресурсів призводить до інформаційного перевантаження. Простота та глибина пошуку в електронних ресурсах Інтернет – пріоритетне джерело для задоволення запитів будь-яких типів, що забезпечує їх виконання з найменшими трудовозатратами. Однак простота доступу до мережі Інтернет зовсім не означає швидкого та результативного пошуку необхідної, релевантної інформації.

Активний розвиток законодавчого процесу в Українській державі вимагає видання джерел, які відображають законодавчі та нормативні документи, юридичну літературу з різних галузей права, історії держави та права.

Враховуючи зростаючі потреби користувачів щодо правової інформації, розгалуженої в інформаційному просторі інтернет-мережі, виникла необхідність у виданні, яке б полегшило її пошук та надало можливість краще орієнтуватися в середовищі правових ресурсів на веб-сайтах

установ України. Путівник з електронних ресурсів «Держава і право» допоможе користувачам ознайомитись з веб-сайтами українського сегмента мережі Інтернет, які подають законодавчі та нормативні документи, знайти необхідні, більш докладно дослідити питання з правознавства й державотворення.

Путівник складається із шести розділів: I – «Органи державної влади»; II – «Наукові установи»; III – «Недержавні громадські організації»; IV – «Законодавчі бази даних»; V – «Електронні юридичні бібліотеки»; VI – «Бібліографічні посібники з права та юридичних наук». У межах кожного розділу інформація розташована за абеткою (крім розділу II – «Наукові установи», в якому групування матеріалу – за логічною послідовністю).

Найбільш повно законодавча та нормативна інформація представлена на сайтах органів державної влади та їх установ: Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та вибірково державних комітетів України, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, органів судової влади та інших центральних органів та установ України.

Головною метою побудови й функціонування веб-порталів Верховної Ради України, КМУ та веб-сайтів органів виконавчої влади є концентрація й систематизація необхідної інформації і системи знань в управлінських питаннях; своєчасне забезпечення громадян, державних органів та інших організацій і закладів повною та достовірною інформацією стосовно виконання функцій, а також коментарями й правовими аналітичними матеріалами.

Анотації вміщують інформацію про нормативно-правові бази документів, які регламентують діяльність даної установи: Конституцію України, кодекси та закони України, постанови, укази, розпорядження, підзаконні акти, державні цільові програми, галузеві та міжнародні угоди, форми звітних документів, інші нормативно-правові акти. За окремими розділами згруповано нормативно-правові документи з питань запобігання проявам корупції, прав людини, з питань проведення Євро-2012, європейської інтеграції тощо.

Веб-портал Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua>) – це комплекс законодавчих та нормативно-правових документів: підзаконні акти, нормативно-правові акти з питань адміністративно-територіального устрою України, міжнародні угоди, законопроекти, бібліотечно-бібліографічні ресурси бібліотеки Верховної Ради, гіперпосилання до веб-сайтів вищих органів державної влади, веб-сторінок комітетів, депутатських фракцій, тимчасових комісій та ін.

З 1990 р. у Верховній Раді України функціонує система інформаційно-аналітичного забезпечення законотворчої діяльності, що містить базу даних правової інформації «Законодавство України» (1710–) (<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>), зорієнтовану на широке коло користувачів і надається у вільне користування через мережу Інтернет, таким чином дає можливість ефективного пошуку та аналізу, забезпечує процес та прийняття рішень у сфері законодавства та законотворчої діяльності.

Заслужують на увагу бібліотечно-бібліографічні ресурси порталу Верховної Ради України (<http://lib.rada.gov.ua/>), подані за тематичними розділами: бібліографічні покажчики виступів Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України; бібліографічні покажчики до законопроектів, підготовлених до розгляду на пленарних засіданнях сесій Верховної Ради України; бібліографічні покажчики до актуальних проблем законотворчості (представлено ряд бібліографічних покажчиків з актуальних проблем законотворчості за 1996–2010 рр., підготовлених відділом інформаційно-бібліотечного забезпечення Інформаційного управління Апарату Верховної Ради України разом з Національною парламентською бібліотекою України); бібліографічні покажчики до парламентських слухань; бібліографічні покажчики до книжкових виставок; виборчий моніторинг тощо.

Наукові установи подані у вигляді бібліографічних описів сайтів Національної академії наук України (НАНУ) та інститутів НАНУ, які досліджують питання держави і права; Національної академії правових наук України, підпорядкованих їй інститутів та центрів (це науково-дослідні інститути: інтелектуальної власності, приватного права і підприємництва, Науково-дослідний центр правової інформатики та ін.); національних бібліотек України (Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [НБУВ], Національної парламентської бібліотеки України [НПБУ]).

На сайтах наукових установ подано відомості про видавничу діяльність: наукові праці співробітників, зміст та повнотекстові електронні версії періодичних видань, бібліографічні списки літератури, анотовані списки нових надходжень, які відображають широкий спектр теоретико-методологічних та прикладних досліджень з проблем держави і права.

Окремим підрозділом представлені сайти вищих навчальних закладів України з права або таких, що мають у структурі факультети та кафедри з різних галузей права. Анотації до сайтів вищих навчальних закладів подають інформацію про структуру факультетів та кафедр, які

відповідають спеціальностям з юридичних наук; електронні видання, бібліографічну інформацію (електронні бібліотеки, тематичні бібліографічні списки, письмові довідки, підготовлені за заявками кафедр) та інші ресурси з актуальних тем права та державотворення.

Інформаційні ресурси національних бібліотек (НБУВ, НПБУ) складають електронні каталоги (ЕК); спеціалізовані каталоги та картотеки, які відображають документи з питань держави і права; персоналії політичних діячів, учених-правознавців. На веб-порталі НБУВ (<http://nbuv.gov.ua>): бібліографічна БД «Інститут президентства» Фонду президентів України, повнотекстова БД «Президент України: Послання, звернення, доповіді, виступи, заяви, статті, листи, інтерв'ю, прес-конференції, привітання, співчуття»; картотека видань 1980–1999 рр.; картотека перекладних видань 1980–2001 рр.; загальнодержавна реферативна БД «Україніка наукова» (1998–) тощо.

Правова інформація, зосереджена також за розділами: «Аналітичні матеріали СІАЗ» (електронні видання Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади [СІАЗ]); «Наукові біографії вчених» (у т. ч. учених у галузі права та державотворення) та ін.

Веб-сайт НПБУ (<http://www.nplu.org>) вміщує БД «Політика і політики у дзеркалі періодичних видань України», політематичну БД статей з періодичних видань, картотеку статей з наукових збірників тощо.

На сучасному етапі бібліотеки формують власні проблемно-орієнтовані БД, які дають можливість швидко задовольняти тематичні запити на своїй документній базі.

Окремим розділом путівник подає відомості про установи та ресурси недержавних організацій. Це інформаційні ресурси Інституту громадянського суспільства (<http://www.csi.org.ua>), Інституту законодавчих передбачень та правових експертиз (<http://www.kostytsky.com.ua>), Лабораторії законодавчих ініціатив (<http://www.parliament.org.ua>), інформаційного порталу Харківської правозахисної групи «Права людини в Україні» (<http://www.khpg.org/index.php>), центрів (громадської адвокатури та політико-правових реформ) та ін. Видання установ (монографії, збірники документів, брошури, журнали та часописи, звіти та результати досліджень) відображають актуальні питання історії та розвитку держави та права: конституційного права, територіального устрою регіонів, місцевого самоврядування, виборчого законодавства, свободи слова, прав людини, європейської інтеграції та європейського права тощо. Заслугує на увагу онлайн-бібліотека (<http://library.khpg.org>), розміщена на інформаційному порталі Харківської правозахисної групи. Її ресурси становлять документи ООН, Ради Європи, ОБСЄ та Європейського суду

з прав людини, Рішення щодо України. Путівник вміщує інформацію про законодавчі бази даних. Дуже популярна в користувачів комп'ютерна правова система «Ліга: Закон Еліт» інформаційно-аналітичного центру «Ліга» (<http://search.ligazakon.ua>). Вона складається з комплексу баз даних сучасного законодавства України, що містять такі інформаційні ресурси: «Загальне законодавство» (нормативно-правові акти вищих та центральних органів законодавчої та виконавчої влади України всіх рівнів, міжнародні документи та документи часів радянського періоду), «Регіональне законодавство» (нормативно-правові акти, видані на регіональному рівні з представленням документів АР Крим та всіх областей України), «Столичне законодавство» (нормативно-правові акти місцевої влади м. Київ), «Судова практика» (узагальнюючі матеріали судової практики та окремі індивідуальні рішення вищих інстанцій судової системи), «Історія української Конституції» (унікальна добірка історичних матеріалів, що відбивають процес становлення державності в нашій країні, починаючи з часів Богдана Хмельницького і до сьогодні) та інші БД, які регулюють бухгалтерський облік, оподаткування, господарську діяльність і надають реальну допомогу керівникам компаній та менеджерам вищої ланки, а також фахівцям бухгалтерських служб та аудиторам при вирішенні нестандартних і спірних ситуацій, що виникають у їхній практичній діяльності.

Система містить нормативно-правову, консультативну, довідкову й новинну інформацію, яка постійно оновлюється, а також всі інструменти, необхідні для зручної роботи з нею. Безкоштовний доступ до БД «Ліга: Закон Еліт» здійснюється в читальному залі довідково-бібліографічного відділу НБУВ.

БД нормативних актів України «Правові системи НаУ» («Нормативні акти України») (<http://www.nau.kiev.ua>) вміщує нормативно-правові документи, документи органів місцевої влади, документи із судової практики, нормативно-довідкові таблиці та інші документи, словник законодавчих термінів, тематичні бази даних.

Становлять інтерес для фахівців електронні юридичні бібліотеки: бібліотека юридичної літератури «Правознавець» (<http://pravoznavec.com.ua>), «Юридична бібліотека» (<http://pravo.biz.ua>) та ін., які подають широкий спектр електронних версій юридичної літератури, бібліографічну інформацію з правових наук за певними галузями права.

Доповнюють електронні ресурси путівника «Держава і право» бібліографічні посібники з права та юридичних наук, які вміщують інформацію про видання відділу інформаційно-бібліографічного забезпечення Інформаційного управління Апарату Верховної Ради

України та НПБУ, НБУВ, вищих навчальних закладів України, обласних універсальних наукових бібліотек України та інших установ. Показники розташовано за тематичними підрозділами: VI.1. Загальні питання; VI.2. Історія держави і права; VI.3. Державне (конституційне) право України; VI.4. Конституційне право зарубіжних країн; VI.5. Державне управління. Адміністративне право України; VI.6. Фінансове право; VI.7. Господарче право; VI.8. Екологічне право; VI.9. Трудове право; VI.10. Кримінальне право; VI.11. Судове право; VI.12. Міжнародне право; VI.13. Персоналії.

Підрозділ «*Загальні питання*» подає бібліографічні показники видань Секції суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України (НАНУ), публікації праць викладачів вищих навчальних закладів України (Київського університету права НАНУ, Національного університету «Києво-Могилянська академія») та ін.

Підрозділ «*Персоналії*» подає показники про державних діячів та вчених-правознавців, представлених на сайтах організацій та установ (бібліотеки Верховної Ради України, вищих навчальних закладів та ін.).

Для зручності користування виданням застосовано систему посилань до відповідних розділів або записів.

Допоміжний апарат складають: іменний показник; алфавітний показник установ та організацій.

Доступ до путівника на сторінці відділу довідково-бібліографічного обслуговування (ВДБО) веб-порталу НБУВ (<http://nbuv.gov.ua/divisions/vdbo/prav.pdf>). Це видання є результатом роботи ВДБО кількох років.

З метою розширення та підвищення якості надання інформаційних послуг користувачам, а також для формування власного електронного фонду бібліографічних показників у відділі довідково-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського проводилися дослідження та здійснювався аналіз бібліографічної інформації з найактуальнішої тематики правознавства, право вих та державотворчих процесів, які відбуваються в сучасному суспільстві, поданої на веб-сайтах установ органів державної влади, наукових бібліотек, інститутів Національної академії наук України, вищих навчальних закладів, інформаційних центрів та інших установ України.

Звертаючи увагу на сам факт появи путівника та на обсяг поданого матеріалу, можна дійти висновку про неухильний розвиток українського сегмента Інтернету. Тому поява даного путівника є актуальним та своєчасним кроком у напрямі вдосконалення ефективності обслуговування користувачів та надання допомоги під час пошуку потрібної

їм інформації. В умовах розбудови молодій держави, яка стала на демократичний шлях розвитку, в умовах всесвітніх стрімких інтеграційних процесів вкрай важливо допомогти фахівцю, ученому, викладачу, службовцю, студенту, будь-якій особі швидко доступитися, знайти необхідну інформацію про діяльність органів державної влади; правові норми, за якими повинні діяти держава, суспільство, громадянин; сучасні погляди та думки на проблеми побудови держави і розвитку права; правові норми міжнародної спільноти, до якої прагне наша країна. У цьому полягає основна функція бібліотечних працівників.

Список використаних джерел

1. *Горовий В. М.* Оновлення бібліотек як фактор підвищення ефективності інформаційних ресурсів / В. М. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2008. – Вип. 21. – С. 5–15.

2. *Добко Т.* Бібліографічні ресурси як джерела розкриття процесів демократичних перетворень в українському суспільстві / Т. Добко, Н. Моїсеєнко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – Вип. 23. – С. 30–43.

3. *Добко Т.* Бібліографія права і юридичних наук – важливий інформаційний ресурс / Т. Добко // Держава і право: Бібліографічні посібники : анот. кат. – К., 2010. – С. 8–19.

4. *Добко Т.* Довідково-бібліографічне обслуговування в електронну еру: розвиток навігаторської функції / Т. Добко // Бібл. вісн. – 2003. – № 1. – С. 2–7.

5. *Добко Т.* Забезпечення інформаційних запитів користувачів довідково-бібліографічними ресурсами / Тетяна Добко // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. – К., 2009. – Вип. 25. – С. 67–75.

6. *Добко Т.* Розвиток інформаційного забезпечення користувачів як умова суспільного розвитку / Т. Добко // Україна: події, факти, коментарі. – 2008. – № 4. – С. 90–93.